

QARABAĞIN TORPAQ EHTİYATLARI, BƏRPA VƏ YAXŞILAŞDIRMA YOLLARI

Tacirə Aşurova

Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Xidmətlər Agentliyi

Ölkə Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə şanlı ordumuz doğma Qarabağ torpaqlarını erməni işğalçılarından azad edərək, öz zəfər tarixini yazdı. Prezident çoxsaylı çıxışlarında bu savaşın əsl məqsədini bir neçə cümlə ilə aydın ifadə etmişdir: "... Bu, ədalət məsələsidir, bu, milli qürur məsələsidir və bu, beynəlxalq hüquq məsələsidir. Beynəlxalq hüquq və bütün beynəlxalq ictimaiyyət Dağlıq Qarabağı Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi kimi tanıyır. Biz ədaləti bərpa edirik və biz BMT Təhlükəsizlik Şurasının 27 il ərzində kağız üzərində qalan qətnamələrini icra edirik". Bütün bunlarla yanaşı, biz həm də regionun talan edilərək məhv olmaq təhlükəsinə məruz qoyulmuş qiymətli biomüxtəlifliyini xilas etmiş oluruq.

Artıq 30 ilə yaxındır ki, alimlərimiz Qarabağ bölgəsinin təbii bioloji müxtəlifliyi ilə yanaşı, torpaq və su ehtiyatlarının, aqrobiomüxtəlifliyinin tədqiqi ilə də məşğul olmaq imkanından məhrumdurlar. İşğal nəticəsində ümumən kənd təsərrüfatı sisteminə və regionda aparılan aqrar tədqiqatlara ciddi ziyan dəymiş, mövcud imkan və resurslardan xalqımızın rifahı və bölgənin inkişafı naminə istifadə etmək mümkün olmamışdır.

Qarabağ bölgəsi təbii şəraitinin mürəkkəbliyinə görə respublikanın digər bölgələrindən fərqlənir. Bura Qarabağ silsiləsinin cənub-şərq ətəklərində yerləşən və cənubdan Araz çayına söykənən Cəbrayıl, Füzuli rayonları, habelə onlara şimal və şimal-qərbdən birləşən Yuxarı Qarabağın Xocavənd, Şuşa, Xocalı, Ağdərə, eləcə də dağətəyi hissədə yerləşən Ağdam və Tərtər rayonları daxildir. Bölgədə təbii komplekslərin qarşılıqlı əlaqəsi nəticəsində özünəməxsus torpaq örtüyünün tərkibi formalaşmışdır. Belə ki, torpaq örtüyü əsasən çimli dağ-çəmən, bozqır dağ-çəmən, qonur dağ-meşə, qəhvəyi dağ-meşə, dağ-qara, boz-qəhvəyi, dağ-şabalıdı, boz, çəmən-meşə və subasar allüvial-çəmən tip torpaqlarının yarım tip, tip və növmüxtəliflikləri ilə təmsil olunur. Beləliklə, rəngarənglik kompleksliyi ilə vəhdətdə formalaşmış inkişaf edən bölgənin ümumi torpaq fondunun 834,2 min ha-dan 60,1%-i (501,2 min ha) kənd təsərrüfatı istehsalına yararlı olduğundan dövrüyyəyə cəlb edilmişdir.

Bölgənin yararlı torpaqlarının münbitliyinin işğaldan öncəki durumu onların keyfiyyət qrupları üzrə göstərilən rəqəmlərdə öz əksini tapmışdır. Belə ki, kənd təsərrüfatı dövrüyyəsində olan torpaq sahələrinin 55,0 min hektarı yüksək münbitlik xassəsinə malik olduğundan birinci keyfiyyət qrupunda yer tutmuşdur. Keyfiyyət parametrlərinə görə bir qədər zəif münbit, bonitet balı 80-61 arasında dəyişən yaxşı keyfiyyət qrupunda yararlı torpaqların əsas hissəsi, yəni 266,0 min ha və ya 53,0% cəmlənmişdir. Torpaqların uzunmüddətli istifadəsi nəticəsində münbitlik xassələri əsaslı şəkildə pisləşdiyindən yararlı torpaqların 157,5 min hektarı və ya 31,4%-i orta keyfiyyətli torpaqlara transfer olunmuşdur. Hətta ərazidə istifadə olunan 21,5 min ha və ya 4,3% torpaq sahəsində münbitlik göstəriciləri ciddi şəkildə pozulduğundan aşağı keyfiyyətli torpaqlarda yer almışdır. Vaxtilə dövrüyyədə olmuş 1,3 min ha (0,3%) torpaq sahəsi şərti yararsız (V keyfiyyət) torpaqlara çevrildiyindən istifadədən kənar qalmışdır.

Qarabağda ərazilərin minalardan təmizlənməsi və dinc quruculuq işləri başa çatdıqdan sonra, ilk növbədə, qeyd edilən torpaqların yeni uçotu aparılmalı, əkin, örüş, biçənək və otlaq sahələrinin konturları müəyyənləşdirilməli, torpaqların qiymətləndirilməsi, yaxşılaşdırılması, meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin quraşdırılmasını nəzərdə tutan elmi əsaslı tədbirlər planı işlənib hazırlanmalıdır. Həmçinin əkinə yararlı torpaqlarda, su mənbələrində müvafiq tədqiqat işləri aparılmalı və torpağın, suyun keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması məqsədilə lazımi aqrokimyəvi analizlər də aparılmalıdır.